

پیش‌بینی بی‌تفاوتی اخلاقی بر اساس صفات تاریک شخصیت و باور به دنیای

عادل در بازاریان شهر ارومیه در دوران کرونا

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۵/۷ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۸/۱۳

همین محمودفخه^{۱*}، آرمین روشن^۲، حبیبه شیرینی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: بی‌تفاوتی اخلاقی به توجیه رفتارهای آسیب‌توسط فرد و رهایی از معیارهای اخلاقی در زمینه و زمانی خاص اشاره دارد. شناخت عوامل پیش‌بینی‌کننده بی‌تفاوتی اخلاقی، سبب شناخت بهتر عوامل ایجادکننده آن می‌شود. هدف این پژوهش پیش‌بینی بی‌تفاوتی اخلاقی بر اساس صفات تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل در بازاریان شهر ارومیه در دوران کرونا بود.

روش: طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه بازاریان شاغل در بازارهای ارومیه در سال ۱۴۰۱، به تعداد آنها ۵۰۰۰ نفر بود که با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۵۷ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، بی‌تفاوتی اخلاقی بندورا، صفات تاریک شخصیت جانسون و وبستر و باور به دنیای عادلانه ساتون و داگلاس بود. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: طبق نتایج، سه‌گانه تاریک شخصیت با بی‌تفاوتی اخلاقی بازاریان شهر رابطه مثبت و معنادار و باور به دنیای عادلانه نیز با بی‌تفاوتی اخلاقی رابطه منفی و معناداری دارند. همچنین نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که سه‌گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل، قابلیت تبیین بی‌تفاوتی اخلاقی بازاریان را دارند.

نتیجه‌گیری: طبق نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت، سه‌گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل، می‌توانند بی‌تفاوتی اخلاقی را تبیین کنند و جهت شناسایی عوامل زمینه‌ساز بی‌تفاوتی اخلاقی بکار برده شوند ($P=0/05$).

کلمات کلیدی: بی‌تفاوتی اخلاقی، صفات تاریک شخصیت، باور به دنیای عادلانه، بازاریان، دوره کرونا.

۱. استادیار دانشگاه پیام نور، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: hemanmahmoudfakhe@pnu.ac.ir

۲- کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، مهاباد، ایران.

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

Prediction of moral disengagement based on the dark triad of personality and belief in a just world among the Marketers of Urmia city during Corona

Heman Mahmoudfakhe¹, Armin Roshan², Habibeh Shiri³

Original Article

Abstract

Introduction: Moral disengagement refers to the justification of harmful behavior by a person and freedom from moral standards in a specific context and time. Knowing the predictors of moral disengagement leads to a better understanding of the factors that cause it. The purpose of this research was to predict moral disengagement based on dark personality traits and belief in a just world among Marketers of Urmia city during Corona.

Method: The design of the present study was descriptive and correlational. The statistical population included all the marketers working in the markets of Urmia in 1401, their number was 5000, and 357 people were selected using the Morgan table using the Convenience sampling method. Data collection tools were moral disengagement by Bandura, dark personality traits by Jonason & Webster, and BJW by Sutton & Douglas. Data were analyzed using Pearson's correlation coefficient and regression.

Results: The results showed that: The dark triad of personality has a positive and significant relationship with the moral disengagement of the Marketers, and the belief in a just world has a negative and significant relationship with the moral disengagement. Also, the regression of stepwise results showed all three dark personality traits and belief in a just world are capable of explaining the general belief in a just world of marketers.

Conclusion: According to these results, the dark triad of personality and belief in a just world can explain moral disengagement and can be used to identify the underlying factors of moral disengagement ($P= 0/05$).

Keywords: Moral disengagement, Dark triad of personality, Belief in a just world, Marketers, during the Corona.

1 - Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University Tehran, Iran

* Corresponding Author (hemanmahmoudfakhe@pnu.ac.ir)

2 - M.A. in Educational Psychology, Payame Noor University, Mahabad, Iran

3 - M.A student in general Psychology, Faculty of Psychology and Educational Science, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

مقدمه

یکی از بخش‌های مهم و جدایی‌ناپذیر حیات جامعه معاصر، کسب و کار در بازار می‌باشد و چون از گستردگی و پراکندگی زیادی برخوردار است، در سطح جامعه بسیار حائز اهمیت است. بدین جهت پایبندی بازاریان به معیارهای اخلاقی اهمیت ویژه‌ای دارد. اخلاق به جهت تاثیر بر کیفیت اخلاقی تصمیم‌گیری‌ها و عملکردها در کلیه سطوح کسب و کار مطرح می‌باشد. در ایران نیز نهاد دینی بر پایبندی بازاریان به اخلاق اقتصادی تاثیر گذاشته و این تاثیر را از طریق آموزش و نظارت بر اجرای اخلاق کسب و کار اعمال نموده است (شریفی، ۱۳۹۸). مهارت خرید و فروش و خدمات از تنها اصولی نیستند که برای موفقیت در بازار مورد نیاز اند، بلکه رفتارهای اخلاقی در روابط فردی و سازمانی در اولویت هستند، چون رعایت اخلاق در بین رقبا مزیت بشمار آمده و عامل مهم حسن شهرت می‌باشد (اسماعیلی کرباسی، حیدری و مقدم، ۱۳۹۹). اما به نظر می‌رسد که در دهه‌های اخیر و در اثر تحولاتی که در حوزه پیشرفت اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جامعه صورت گرفته است، در تمامی نهادهای جامعه و ارتباط آنها با یکدیگر تغییرات و بهم ریختگی‌هایی قابل مشاهده است. بدین صورت که پژوهش‌ها نشان دهنده‌ی افزایش جرم و سوء استفاده‌ها و بی‌تفاوتی‌های اقتصادی در بازار می‌باشد (شریفی، ۱۳۹۸). در این میان اگر به سیر تکامل تاریخی انسان نگاهی بیندازیم، متوجه می‌شویم که چرایی و چگونگی پیروی از اصول اخلاقی و یا سرپیچی و بی‌تفاوتی نسبت به آن، جزو موضوعات مهم و اختلاف برانگیز برای پژوهشگران می‌باشد و امروزه به دلیل مشکلات مختلف، جوامع بشری بیشتر از هر برهه‌ای از زمان نیازمند توجه به مسائل اخلاقی هستند (گل پرور و جمشیدیان، ۱۳۹۵).

از این رو، یکی از حوزه‌های مهم پژوهشی، روانشناسی اخلاقی است که اخیرا به جهت درک قضاوت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اخلاقی بسیار مورد توجه قرار گرفته است (رسایی کشوک، آهی و منصوری، ۱۳۹۷). حساسیت اخلاقی افراد در عمل از طریق آگاهی نسبت به دستور العمل‌های اخلاقی برانگیخته می‌گردد، اما عوامل و متغیرهای دیگری نیز وجود دارند که بر تعهد اخلاقی نسبت به رعایت و عدم رعایت دستور العمل‌های اخلاقی تاثیر دارند (قادری، سلیمی و بلند همتیان، ۱۳۹۴). بندورا در نظریه یادگیری شناختی-اجتماعی، مفهوم بی‌تفاوتی اخلاقی را مورد بررسی قرار داد. طبق این نظریه، بین رفتار، متغیرهای محیطی و عوامل مرتبط با فرد، تقابلی سه جانبه وجود دارد. بنابراین، بر هم کنش متقابل محرک‌های بیرونی و محرک‌های درونی فرد هستند که رفتار اخلاقی فرد را شکل می‌دهند. بندورا از طریق سازه بی‌تفاوتی اخلاقی به فرایندهای شناختی فرد اشاره می‌کند که فرد از طریق آن‌ها رفتارهای آسیب‌زا را توجیه می‌کند و در زمینه و زمانی خاص، خود را از معیارهای اخلاقی می‌رهاند (محمد عینی، صادقی، درتاج و همایونی، ۱۳۹۹). منظور از بی‌تفاوتی اخلاقی مجموعه‌ای از فرایندهای شناختی است که از طریق آنها فرد از مسئولیت اخلاقی خود صرف نظر می‌کند تا به دیگران آسیب برساند، بدون اینکه

احساس گناه یا پشیمانی را تجربه کند. این فرایند می تواند هم در سطح گروهی و هم سطح فردی رخ دهد (لوکریکچیو، کارسیاپولی، تبرینک، بیانچی و منسینی^۱، ۲۰۲۱). بی تفاوتی اخلاقی احساس گناه را کاهش می دهد و افراد را قادر می سازد تا با عواقب اعمال غیر اخلاقی خود کنار بیایند و راحت تر درگیر رفتارهای غیر اخلاقی می شوند (کوایی، لیم، سو، اونگ، هو و لیم^۲، ۲۰۲۲). به طور کلی، مکانیسم های بی تفاوتی اخلاقی در جایگاه رفتاری به این موضوع اشاره دارد که چگونه فرد رفتارهای منفی یا مضر را در نتیجه توجیه اخلاقی (تغییر ساختار اعمال منفی به موضوعی قابل قبول از لحاظ اجتماعی)، مقایسه ای سودمند (تضاد رفتار منفی با چیزی بدتر) یا یک برچسب گذاری خوشایند (استفاده از زبان برای به نظر رسیدن رفتار به صورتی کمتر منفی) مثبت تر می بیند. جایگاه عاملی نیز شامل مکانیسم هایی است که از طریق آنها فرد نقش عاملی خود را به حداقل رسانده و از طریق جابجایی مسئولیت (در نظر گرفتن رفتار به عنوان نتیجه فشار مافوق) و یا گسترده کردن مسئولیت (به حداقل رساندن مسئولیت خود در میان افراد درگیر) سعی در کم رنگ کردن مسئولیت خود دارند (بجارهید، ثورنبرگ، وانستروم و گینی^۳، ۲۰۲۰). طبق تحقیقات، یکی از متغیرهایی که با بی تفاوتی اخلاقی مرتبط است، سه گانه تاریک شخصیت می باشد (ارزی^۴، ۲۰۲۰). سه گانه تاریک شخصیت که با فقدان همدلی و عدم حساسیت اجتماعی مشخص می شوند، برای اولین بار توسط پائولوس و ویلیامز (۲۰۰۲) مطرح شد که از ویژگی های شخصیتی ماکیاولیسم، خودشیفتگی و جامعه ستیزی تشکیل شده است. ماکیاولیسم با دروغگویی، تقلب و فریبکاری؛ خودشیفتگی با عزت نفس و بزرگ نمایی اغراق آمیز، خودخواهی، تکبر و بهره کشی در روابط بین فردی؛ و در نهایت جامعه ستیزی با فقدان همدلی، مشکل در برقراری روابط رضایتبخش با دیگران، فقدان پشیمانی و احساس گناه، ناتوانی در یادگیری از تجارب، تکانشگری و وجود رفتار ضد اجتماعی که تمایل به شروع در دوران کودکی دارد، تشخیص داده می شوند (بروگیوس و کاپاروس^۵، ۲۰۲۲). افرادی که ویژگی ماکیاولیسم دارند، می توانند در شرایط خطر دیگران را به استثمار خود درآورده و طوری برنامه ریزی کنند که منافع را به سود خود کسب کنند. آنها اصلاحات دروغ و نادرستی ارائه داده و در این باره اصلا احساس گناه ندارند و رفتار خود را منطقی می دانند. از طرفی دیگر فردی که ویژگی های شخصیت خودشیفته را داراست، احساس می کند که همه چیز باید برای او ویژه باشد و همیشه مورد تحسین قرار گیرد، همچنین این افراد فاقد حس همدلی هستند، اما باتوجه به این ویژگی ها شخصیت خودشیفته ارتباط مثبتی با بهزیستی دارد، برخلاف شخصیت ماکیاولیسم که ارتباطی منفی با بهزیستی را داراست. معمولا

1. Lo Cricchio, Garcia-Poole, te Brinke, Bianchi & Menesini,
2. Koay, Lim, Soh, Ong, Ho & Lim
3. Björked, Thornberg, Wänström & Gini
4. Erzi
5. Brugués & Caparrós

ملاک‌های خودشیفتگی در افراد دارای این ویژگی، به طوری نیست که بتوان آنها را دارای اختلال شخصیت خودشیفتگی دانست. تحقیقات نشان می‌دهد که بی‌توجهی در دوران کودکی یا توجه بیش از حد والدین با خودشیفتگی مرتبط است. آخرین ویژگی مطرح شده نیز، جامعه‌ستیزی است که با ویژگی بی‌پروایی و عدم رعایت قوانین همراه است. افراد دارای این ویژگی مرتکب جرم‌هایی شده و نرخ تکرار این جرایم نیز در آنها بالا می‌باشد و بیشترین مقاومت را نسبت به درمان دارند. این ویژگی ثابت نیست زیرا در طول زمان و در تعامل با سن و بافت محیط تغییر می‌کند. طبق تحقیقات خشونت خانوادگی افراد را مستعد آن می‌سازد (چاوینز و نتور، سانتا کروز، دومینگوز و رگار و نگرپروس مورا، ۲۰۲۲). همچنین طبق پژوهش‌های صورت گرفته، ماکیاولیسم و جامعه‌ستیزی، می‌توانند پیش‌بینی کننده‌ی بی‌تفاوتی اخلاقی باشند (رسایی کشکوک و همکاران، ۱۳۹۷).

نکته مهم و جالب توجه این است که بسیاری از نظریات مطرح شده در حوزه اخلاق، به صورت ویژه، با عدالت نیز ارتباطی تنگاتنگ دارند. از این رو می‌توان ادعا کرد که اخلاق و عدالت دو وجه بسیار مرتبط به هم و تاثیرگذار بر عمل و باور انسان هستند و باورهای انسان در مورد عدالت، تاثیری بسیار گسترده بر عمل به اصول اخلاقی دارد (گل پرور و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین مواردی که مطرح کردیم، از متغیرهایی که انتظار می‌رود بر بی‌تفاوتی اخلاقی در بازیگران تأثیر گذار باشد، باور به دنیای عادل می‌باشد. واکنش‌های انسان هنگام مواجهه با شرایط ناعادلانه از مواردی است که همیشه مورد توجه روانشناسان بوده است و نظریه‌های روانشناختی متعددی جهت تبیین این واکنش‌های عدالت محور مطرح گردیده‌اند. باور به دنیای عادل، یکی از با نفوذترین این موارد است که در سال ۱۹۶۵، لرنر آن را مطرح کرد (بهارلو، صباحی و رفیعی‌نیا، ۱۳۹۶). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که طبق این باورها، آنچه انسان به دست می‌آورد و نصیبش می‌شود، براساس شانس و یا تصادف نیست، بلکه حاصل پشتکار وی است (الوندی و صدیق، ۱۳۹۹). به عبارتی دیگر، باور به دنیای عادلانه، نشان می‌دهد که افراد تمایل دارند تا باور داشته باشند که مردم آنچه که لیاقتش را دارند، به دست می‌آورند (دوریوکس، میلر و کیرشباو، ۲۰۲۱). باور به دنیای عادل، مزایایی مانند باور به زندگی در جهانی منظم، قابل پیش‌بینی و قابل کنترل را به دنبال دارد. از این رو محققان باور دارند که این باور، کارکردهای روانشناختی مهمی را ایجاد می‌کند. این باور به افراد کمک می‌کند تا وقایع زندگی خود را به صورتی معنادار تفسیر کنند و هنگامی که با یک بی‌عدالتی مواجه شدند، باور خود را از طریق مکانیسم سرزنش قربانی احیا می‌کنند. همچنین این افراد بیشتر معتقدند که برای تلاش‌هایشان پاداش دریافت می‌کنند و دیگران در قبال آنان منصفانه رفتار خواهند کرد. بنابراین، می‌تواند احساس اطمینان کنند که به

آنچه لایقش هستند، می‌رسند. همچنین این اطمینان موجب ایجاد خوش بیتی، بهزیستی و سلامت روان شده و افراد را قادر می‌سازد تا بر اهداف بلند مدت سرمایه گذاری کنند (کیرال آکار، دونات، بارثولومائوس، توماس و بوچاور^۱، ۲۰۲۲). در واقع، باور به دنیای عادل می‌تواند دو کارکرد تطبیقی مکمل را ایفا کند: ۱- از لحاظ پیشگیری، به افراد کمک می‌کند تا علایم روانشناختی منفی را کاهش دهند؛ و ۲- از لحاظ ارتقا، به افراد کمک می‌کند تا به یک وضعیت روانشناختی مثبت دست یابند (دسروماوکس، گیلت و نیکولاس^۲، ۲۰۱۸). لازم به ذکر است که درخصوص اینکه آیا بی تفاوتی اخلاقی از طریق سه گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادلانه قابل پیش بینی است یا خیر، ادبیات پژوهشی محدودی در دسترس است. برای مثال، گاجا، مورون، کرولیک، مالوج و مراکزک (۲۰۲۲)، به بررسی ارتباط بی تفاوتی اخلاقی با سه گانه تاریک شخصیت، قربانی سازی سایبری و آزار و اذیت سایبری پرداختند که در نهایت بدین نتیجه رسیدند که بی تفاوتی اخلاقی ارتباط مستقیمی با ماکیاولیسم دارد. علاوه بر این، برگیوس و کاپاروس (۲۰۲۲) نیز در پژوهش خود به ارتباطی معنادار بین بی تفاوتی اخلاقی و ویژگی ضداجتماعی دست یافتند. همچنین، چاوز وینتور و همکاران (۲۰۲۲) نیز در پژوهش خود دریافتند که افراد دارای صفات سه گانه تاریک شخصیت در دوران کرونا بیشترین میزان بی تفاوتی اخلاقی را نسبت به رعایت نکات ایمنی و بهداشتی انجام دادند. همچنین در خصوص ارتباط بین بی تفاوتی اخلاقی و باور به دنیای عادلانه نیز دیورکس و همکاران (۲۰۲۱) بدین نتیجه رسیدند که بی تفاوتی اخلاقی با باور به دنیای عادلانه ارتباط دارد. لی، لوه، وانگ، ژو و ژانگ (۲۰۱۹) نیز نشان دادند که باور به دنیای عادلانه می‌تواند رفتار کمک رسانی به دیگران را پیش بینی کند. همچنین دکارولی و ساگون (۲۰۱۴) دریافتند که هرچه افراد بیشتر به یک دنیای عادلانه باور داشته باشند، رفتارهای اخلاقی و جامعه پسند بیشتری خواهند داشت.

لذا با توجه به اهمیت صفات تاریک شخصیت در بروز و عدم بروز رفتارهای غیر اخلاقی و ناپه‌نجان و از سوی دیگر اهمیت پرداختن به باور افراد به جهانی عادل در تقویت ارزش‌های اخلاقی، پژوهش حاضر به دنبال حل این مساله می‌باشد که آیا صفات تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل می‌تواند در پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی در بازاریان شهر ارومیه نقش داشته باشند؟

1. Kiral Ucar, Donat, Bartholomaeus, Thomas & Bochaver

2. Desrumaux, Gillet & Nicolas

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی پیمایشی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه بازاریاران شاغل در مجتمع‌های معتبر تجاری شهر ارومیه در سال ۱۴۰۰ می‌باشد که ۵۰۰۰ نفر بودند و از بین آنان ۳۵۷ نفر از بازاریاران شهر ارومیه با بهره‌گیری از جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و جهت اعتبار بخشیدن بیشتر به داده‌های گردآوری شده تعداد ۳۸۰ پرسشنامه در بین بازاریاران شهر ارومیه توزیع شد. بعد از جمع‌آوری و حذف پرسشنامه‌های ناصحیح در مجموع ۳۵۷ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های آماری توزیع فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد، و در سطح آمار استنباطی نیز از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده گردید.

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه بی تفاوتی اخلاقی: این مقیاس که توسط بندورا و همکاران (۱۹۹۶) طراحی گردید و بی تفاوتی اخلاقی افراد را در قالب ۳۲ آیتم و ۸ مکانیسم/ مولفه (توجیه اخلاقی، مقایسه سودمند، حسن تدبیر، جابجایی مسولیت، انتشار مسولیت، تحریف پیامدها، انسان زدایی و نسبت دادن سرزنش) را در مقیاس ۵ درجه‌ای مورد سنجش قرار می‌دهد (بروگیوس و کاپاروس، ۲۰۲۲). سؤالات در یک مقیاس پنج درجه‌ای از کاملاً موافقم (۱ امتیاز) تا کاملاً مخالفم (۵ امتیاز) درجه بندی می‌شود. نمرات پایین‌تر در این مقیاس نشان‌دهنده بی تفاوتی اخلاقی بیشتر است (بابائی، واحدی، ایمان زاده و ادیب، ۱۳۹۹). ضریب اعتبار این پرسشنامه در پژوهش بندورا و همکاران (۱۹۹۶)، با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲ و روایی آن نیز مناسب گزارش شده است. همچنین در بین مطالعات داخلی، طبق پژوهش رسایی کشکوک و همکاران (۱۳۹۷)، اعتبار آزمون به روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۲ گزارش شده است. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر، ۰/۸۰ بدست آمد.

ب) پرسشنامه صفات تاریک شخصیت (DDS): این پرسشنامه توسط جانسون و وبستر (۲۰۱۰) ساخته شد. در مجموع شامل ۱۲ گویه است که سه صفت ماکیاولیسم (سوالات ۱ تا ۴)، خودشیفتگی (سوالات ۵ تا ۸) و جامعه ستیزی (سوالات ۹ تا ۱۲) را می‌سنجد. در این مقیاس از آزمودنی‌ها خواسته می‌شود تا در یک مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای (کاملاً موافقم = ۱ تا کاملاً مخالفم = ۷) وضعیت خود را بیان کنند. نمرات بالا، نشان‌دهنده بیشتر بودن آن صفت در فرد می‌باشد. ضریب پایایی باز آزمایی برای کل مقیاس ۰/۸۹، ماکیاولیسم ۰/۸۶، خودشیفتگی ۰/۸۷ و جامعه ستیزی ۰/۷۶ است. پایایی آن نیز به وسیله‌ی ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش شده است (بشرپور، فریور و عبادی، ۱۴۰۰). طبق پژوهش یوسفی و پیری (۱۳۹۵)، این پرسشنامه از ویژگی‌های روانسنجی مناسبی جهت استفاده در جامعه ایرانی برخوردار است و همچنین طبق

گزارش جانسون و وبستر نیز، این مقیاس از روایی و پایایی بالایی برخوردار است. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر، ۰/۸ بدست آمد.

ج) پرسشنامه باور به دنیای عادل: این مقیاس توسط ساتون و داگلاس در سال ۲۰۰۵ ساخته شد و دارای ۱۶ آیتم می باشد و دارای دو زیر مقیاس ۸ سوالی است که عبارتند از باور به دنیای عادلانه برای خود و باور به دنیای عادلانه برای دیگران. سوالات طبق لیکرت ۶ درجه ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۶) پاسخ داده می شوند. آلفای کرونباخ این مقیاس در ایران به ترتیب برای باور به دنیای عادلانه برای خود و باور به دنیای عادلانه برای دیگران، ۰/۷۵ و ۰/۸۰ گزارش شده است (اردکانی، اسعدی و دهقانی، ۱۴۰۰). این مقیاس در ایران توسط گل پرور و عریضی ترجمه، روایی یابی و پایایی سنجی شد و بعد از آن نیز مجدداً پایایی و روایی آن در پژوهش هایی دیگر مورد بررسی قرار گرفت (گل پرور و واثقی، ۱۳۹۸). ساتون و داگلاس پایایی این ابزار را در دامنه ۰/۸۸ تا ۰/۸۲ و روایی آن را نیز قابل قبول گزارش کردند. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر، ۰/۸۷ بدست آمد.

یافته‌ها

در بررسی خصوصیات جمعیت شناختی گروه نمونه مشخص شد که از میان ۳۵۷ نفر شرکت کننده در این پژوهش، ۹۶/۱ درصد مرد و ۳/۹ درصد زن بودند. همچنین ۷۰/۶ درصد آنان متاهل و ۲۹/۴ درصد آنان مجرد بودند. در ادامه اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرهای اندازه گیری شد که در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
بی تفاوتی اخلاقی	توجیه اخلاقی	۲/۳۶۷	۰/۷۶۹
	مقایسه سودمند	۲/۸۹۰	۰/۶۵۸
	حسن تدبیر	۲/۷۲۵	۰/۷۰۶
	جابجایی مسئولین	۲/۳۶۳	۰/۸۲۶
	انتشار مسئولیت	۲/۸۵۹	۰/۷۹۶
	تحریف پیامدها	۲/۳۹۶	۰/۸۷۸
	انسان‌زادگی	۲/۵۵۸	۰/۷۳۵
	نسبت دادن سرزنش	۲/۶۲۶	۰/۸۷۳
	کل	۲/۵۹۸	۰/۵۵۲
صفات تاریک شخصیت	ماکیاولی	۱/۸۰۷	۰/۷۳۶

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
	خودشیفتگی	۲/۲۷۴	۰/۶۲۴
	جامعه‌ستیزی	۲/۱۱۳	۰/۶۹۲
	کل	۲/۰۶۵	۰/۵۲۸
	باور به دنیای عادل برای خود	۳/۳۹۳	۰/۶۹۷
باور به دنیای عادلانه	باور به دنیای عادل برای دیگران	۳/۴۲۸	۰/۶۶۵
	کل	۳/۴۱۰	۰/۶۵۷

جهت بررسی رابطه بین بی‌تفاوتی اخلاقی با سه گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که خلاصه آن در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. آزمون همبستگی پیرسون

ردیف	متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱	ماکیاولی								
۲	خودشیفتگی	۰/۴۱۰**							
۳	جامعه-ستیزی	۰/۳۶۴**	۰/۴۰۳**						
۴	صفات تاریک	۰/۷۸۵**	۰/۷۶۱**	۰/۷۶۵**					
۵	دنیای عادل برای خود	-۰/۳۰۷**	-۰/۳۲۴**	-۰/۳۶۵**	-۰/۴۳۰**				
۶	دنیای عادل برای دیگران	-۰/۴۲۵**	-۰/۳۱۹**	-۰/۳۸۴**	-۰/۴۹۱**	۰/۸۵۸**			
۷	باور به-دنیای عادلانه	-۰/۳۷۸**	-۰/۳۳۴**	-۰/۳۸۹**	-۰/۴۷۸**	۰/۹۶۵**	۰/۹۶۲**		
۸	بی‌تفاوتی اخلاقی	۰/۳۸۲**	۰/۳۳۳**	۰/۲۸۲**	۰/۴۳۲**	-۰/۶۱۵**	-۰/۶۲۳**	-۰/۶۴۱**	

با توجه به جدول ۲ و با تأکید بر میزان ضرایب همبستگی‌های پیرسون به‌دست‌آمده می‌توان مطرح نمود که بین صفات تاریک شخصیت، ماکیاولی، خودشیفتگی و جامعه‌ستیزی با بی‌تفاوتی اخلاقی رابطه‌ی مثبت و مستقیم وجود دارد ($P=0/05$).

بین باور به دنیال عادلانه و مؤلفه‌های آن شامل باور به دنیای عادلانه برای خود و باور به دنیای عادلانه برای دیگران با بی تفاوتی اخلاقی و مؤلفه‌های آن‌ها رابطه‌ی منفی و معکوس وجود دارد ($P= ۰/۰۵$). در ادامه جهت بررسی قدرت پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی توسط سه گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل از روش تحلیل رگرسیون استفاده گردید. ابتدا فرض نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف بررسی گردید که نمره Z این آزمون در هیچ یک از متغیرها معنادار نشد ($P= ۰/۰۵$)، این بدین معناست که توزیع این گروه‌ها با توزیع نرمال تفاوت معناداری ندارد. همچنین استقلال خطاها توسط آماره دوربین واتسون بدست آمد و مقدار آن $۱/۶۶$ بود و نشان از مستقل بودن خطاها داشت. در ادامه نتایج تحلیل داده‌ها، با استفاده از تحلیل رگرسیون گام به گام در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج مربوط به ضرایب تاثیر رگرسیونی متغیرهای پیش بین برای متغیر بی تفاوتی اخلاقی

متغیر پیش بین	R	R ²	F	Beta	T	P
خودشیفتگی	۰/۳۳۳	۰/۱۱۱	۴۷/۵۸۸	۰/۳۳۳	۶/۸۹۸	۰/۰۰۰۱
ماکیاولیسم	۰/۳۸۲	۰/۱۴۶	۶۵/۴۴۳	۰/۳۸۲	۸/۰۹۰	۰/۰۰۰۱
جامعه ستیزی	۰/۲۸۲	۰/۰۸۰	۳۳/۰۴۷	۰/۰۸۲	۵/۷۴۹	۰/۰۰۰۱
باور به دنیای عادل برای خود	۰/۶۱۵	۰/۳۷۸	۲۳۲/۲۶۷	-۰/۶۱۵	-۱۵/۲۴۰	۰/۰۰۰۱
باور به دنیای عادل برای دیگران	۰/۶۲۲	۰/۳۸۷	۲۴۰/۷۵۲	-۰/۶۲۲	-۱۵/۵۱۶	۰/۰۰۰۱

با توجه به جدول فوق، خود شیفتگی تا ۱۱ درصد، ماکیاولیسم تا ۱۴ درصد، جامعه ستیزی تا ۸ درصد، باور به دنیای عادل برای خود تا ۳۷ درصد و باور به دنیای عادل برای دیگران تا ۳۸ درصد قادر به پیش بینی متغیر ملاک هستند. طبق نتایج ضریب رگرسیونی نیز، ماکیاولیسم با بتای $۰/۳۸$ بیشترین قدرت پیش بینی را دارا است.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی بر اساس سه گانه تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل در بازاریان ارومیه انجام شد. توان پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی از طریق صفات تاریک شخصیت و باور به دنیای عادل وجود دارد. نتایج بیانگر این بود که با افزایش میزان شاخص صفات تاریک شخصیت، میزان بی تفاوتی اخلاقی افزایش می یابد و با کاهش آن‌ها میزان بی تفاوتی اخلاقی کاهش می یابد. این یافته با نتایج پژوهش‌های رسایی کشکوک و همکاران (۱۳۹۷)، بشر پور و میری (۱۳۹۷) و بابایی و همکاران (۱۳۹۸)، ریزر و اکرت (۲۰۱۶)، سیتسیما و همکاران (۲۰۱۹)، ارزبی (۲۰۲۰) و بروگس و کاپاروس (۲۰۲۲) همسو می باشد.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که یکی از ابعاد ی که در مسئله کسب و کار و بازار از اهمیت ویژه برخوردار است، بحث تعهد اخلاقی می‌باشد. در هر سه مولفه ی سه گانه تاریخ شخصیت، وجدان اخلاقی و احترام به حقوق دیگران ضعیف است و در افراد دارای این ویژگی‌ها، تعهد اخلاقی پایین است. اما عواملی وجود دارند که می‌توانند باعث کاهش میزان تعهدات اخلاقی و تمایل جهت رعایت اصول اخلاقی در حوزه معاملات و کسب و کار در بازار گردند، که با توجه به تحقیق حاضر، ویژگی‌های شخصیتی مانند صفات تاریخ شخصیت می‌توانند از این عوامل دخیل باشند. افرادی که صفات تاریخ شخصیت در آنها بروز می‌کند، به سبب ویژگی‌هایشان مهار دورنی در آنها کاهش می‌یابد و این موضوع سبب می‌شود که این افراد سازگاری کمتری با هنجارهای اجتماعی داشته باشند و فرایندهای خودتنظیمی ناسازگارانه ایی در آنها شکل گرفته و در نهایت زمینه ی بی‌تفاوتی اخلاقی در آنها ایجاد شود. همچنین بنابر گفته‌های بندورا، افراد مورد نظر از سازوکارهای مرتبط با بی‌تفاوتی اخلاقی جهت توجیه رفتار و اعمالشان استفاده می‌کنند (عباسی، فاتحی زاده و قمرانی، ۱۳۹۲). طبق پژوهش‌ها هر سه مولفه ی صفات تاریخ می‌توانند پیش بینی کننده بی‌تفاوتی اخلاقی در افراد گردند که در ادامه به تبیین هر کدام از مولفه‌ها می‌پردازیم.

خودشیفتگی یکی از مولفه‌های سه گانه تاریخ شخصیت می‌باشد. افرادی که درای این بخش از سه گانه تاریخ شخصیت هستند، خصوصیات شخصیتی مانند فقدان احساس گناه، خودبینی، تمایل به کسب قدرت، تکبر و در مرکز توجه بودن را دارا هستند (شریفی نیا و هارون رشیدی، ۱۳۹۸). این افراد به احساسات دیگران اهمیتی نمی‌دهند و به خود اجازه می‌دهند تا جهت رسیدن به اهدافشان دست به دروغ و فریب دیگران بزنند. طبق پژوهش‌ها افراد دارای ویژگی خودشیفته حس نیرومندی از حق به جانب بودن را دارا هستند که این موضوع باعث می‌شود تا این افراد برای به دست آوردن منافع و مزایای بیشتر، خود را صاحب حق دانسته و دست به انجام اعمال غیر اخلاقی بزنند. طبیعی است که این شرایط زمینه لازم برای بی‌تفاوتی اخلاقی را فراهم می‌کند. همچنین نتایج نشان داد که علاوه بر مولفه ی خودشیفتگی، مولفه ی ماکیاولیسم نیز می‌تواند بی‌تفاوتی اخلاقی را پیش بینی کند. افرادی که ویژگی‌های این بعد را دارا هستند، تحت تاثیر راهبردهای سیاسی استثمار از دیگران قرار دارند، نگرش منفی نسبت به جهان داشته و تمرکز بر منافع و علایق شخصی نیز از مشخصات بارز آنها می‌باشد. در کل، فرد نگرشی بدبینانه، عملگرایانه و غیر اخلاقی نسبت به جهان دارد و رفتارهای آنها با نفع شخصی و فریبکاری همراه است (صدری دمیرچی، اسرافیلی و مصباحی، ۱۳۹۸). این افراد از منابع مالی خودشان جهت سرمایه گذاری و ریسک استفاده نمی‌کنند، بلکه به دلیل توانایی بالایی که در چاپلوسی، بهره کشی از دیگران و استثمار آنها دارند، از اموال و منابع آنها بهره جویی می‌کنند. طبق پژوهش‌ها، این افراد در روابط بین فردیشان بیشتر از تاکتیک‌های منفی استفاده می‌کنند که این تاکتیک‌ها شامل موارد بیان شده هستند و واضح است که استفاده از این موارد منجر به ارتکاب این افراد به رفتارهای غیر اخلاقی می‌شود. با توجه به ویژگی‌ها و صفات این افراد، می‌توان بدین نتیجه رسید که مولفه ی ماکیاولیسم، رابطه ای مثبت با بی‌تفاوتی اخلاقی دارد. مولفه ی آخر سه گانه تاریخ شخصیت، جامعه

ستیزی می‌باشد که یافته‌های پژوهش حاکی از توان پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی توسط این مولفه است. با توجه به ویژگی‌های این بعد نیز می‌توان این مطلب را تبیین کرد. بعد جامعه ستیزی مخرب‌ترین بعد سه گانه تاریک شخصیت بشمار می‌آید. خصوصیات افرادی که این بعد در آنها مشاهده می‌شود، عبارتند از: تکانشگری بالا، هیجان طلبی، عدم همدلی، اضطراب پایین، عدم توجه به دیگران، عدم احساس گناه و دیدن دیگران به عنوان دشمن و رقیب (کوپکووا و سافار^۱، ۲۰۲۱). این افراد همیشه خود را به عنوان قربانی می‌بینند و همیشه دیگران را سرزنش می‌کنند. در این افراد، حس مسئولیت اجتماعی کسب و کار مورد تهدید قرار می‌گیرد، زیرا هیچ گونه احساس شرمساری و گناه ادر مورد پیامد تصمیمات خود ندارند و در کسب و کارشان بیشتر به فکر پول و منابع قدرت هستند. همچنین ویژگی تکانشگری و خودخواهی آنها باعث می‌شود تا دست به اعمال غیر اخلاقی بزنند. این افراد در روابط بین فردی به دنبال این هستند که دیگران را زیر نفوذ قرار دهند و دیگران را فریب دهند. از لحاظ عاطفی نیز فاقد احساس همدلی، احساس گناه و پشیمانی هستند و مسئولیت اعمال ضداجتماعی خود را نمی‌پذیرند (ایمر و گرکز، ۱۳۹۷). در کل به نظر می‌رسد که رشد اخلاق در افرادی با ویژگی جامعه ستیزی، همراه با نقص و کاستی می‌باشد و این افراد بیشتر در پی کسب منفعت و اهداف شخصی خود هستند. یکی از عواملی دیگر که می‌تواند در پیش بینی بی تفاوتی اخلاقی موثر واقع شود، مبحث باور به دنیای عادل، می‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش کنونی، بین بی تفاوتی اخلاقی و باور به دنیای عادل، ارتباطی معنادار وجود دارد. به عبارتی دیگر، با افزایش باور به دنیای عادل، بی تفاوتی اخلاقی نیز کاهش می‌یابد. این بخش از یافته‌های پژوهش حاضر، با یافته‌های پژوهش‌های الوندی و صدیق (۱۳۹۹)، گل پرور و جمشیدیان (۱۳۹۵)، لی و همکاران (۲۰۱۸) و درویوکس و همکاران (۲۰۲۱) همسو می‌باشند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که انسان موجودی ست اهل تفکر و سلامت جسم و روانش تحت تاثیر نوع نگرش و دیدگاهی است که نسبت به اتفاقات و وقایع دارد. جانوف بولمن معتقد است که مفروضات زندگی هر انسانی بر اساس باورهایی شکل می‌گیرد که آن فرد نسبت به دنیایی که در آن زندگی می‌کند، دارد. بنابر موضوعات بیان شده، مجموعه شناخت‌های فرد در مورد عدالت باعث می‌شود تا باورهای کلی فرد در مورد عادلانه یا ناعادلانه بودن دنیا شکل بگیرند و پایه ریزی شوند (شیرازی، رفیعی پور و ره پرداز، ۱۳۹۴). نظریه باور به دنیای عادل که قبلا به آن پرداخته شد، متشکل از دو مولفه ی باور به دنیای عادل برای خود و باور به دنیای عادل برای دیگران می‌باشد. افراد طبق باور به دنیای عادل برای خود، معتقدند که جهان نسبت به آنها منصف است و هر آنچه که لیاقتش را دارند، به دست می‌آورند. طبق باور به دنیای عادل برای دیگران نیز افراد معتقدند که جهان نسبت به دیگران منصف است و دیگران نیز هر چیزی که لایقش هستند را به دست می‌آورند (وانگ، وانگ، لیو، یانگ، ژنگ و بایی^۲، ۲۰۲۱). در واقع، وقتی افراد باور بی نبرومند به دنیایی عادلانه داشته باشند، در ذهن شان عمیقا

1. Čopková & Šafár

2. Wang, Wang, Liu, Yang, Zheng & Bai

پذیرفته‌اند که اگر به صورت عادلانه رفتار کنند، به مسئولیت‌های خود در حوزه‌های اخلاقی و اجتماعی عمل کنند، دنیایی که عدالت محور است برخوردارند با آنها خواهد داشت (گل پرور و جمشیدیان، ۱۳۹۵). بدیهی است که افرادی با این باور، ادراکی مثبت تر نسبت به دیگران خواهند داشت. به عبارتی می‌توان گفت که چون افراد دنیا را برای خود و دیگران عادل و منصف می‌بینند، در انجام کارهای خود، بیشتر متمایل به رعایت اخلاق هستند. همچنین می‌توان عنوان نمود که هر چه فرد بیشتر به وضعیت دیگران توجه کند و به رعایت امور عادلانه بیشتر اهمیت دهد، بیشتر به رعایت اخلاق پرداخته و نسبت به امور اخلاقی کمتر دچار بی‌تفاوتی می‌گردد.

در مجموع باتوجه به نتایج این پژوهش می‌توان چنین استنباط کرد که صفات تاریک شخصیت و باور به دنیای عادلانه می‌توانند بی‌تفاوتی اخلاقی را در بازاریان تبیین و توجیه نمایند.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به این موارد اشاره کرد: استفاده از ابزارهای خودگزارشی جهت سنجش متغیرها، این پژوهش از نوع مطالعه ی همبستگی بود که در این نوع از مطالعات، امکان تبیین روابط علت و معلولی وجود ندارد. همچنین تحقیق حاضر از لحاظ محدوده ی مکانی به شهر ارومیه و از نظر زمانی به سال ۱۴۰۱ محدود بود، بنابراین تحقیقات جدید جهت بررسی شهرها، مشاغل و سنین مختلف پیشنهاد می‌گردد. عدم کنترل جنسیت نیز از محدودیت‌های این پژوهش بشمار می‌آید، لذا پیشنهاد می‌گردد که حتما زنان و مردان به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرند تا نقش جنسیت نیز مشخص گردد. همچنین پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌های آتی بر مفهوم سازی بی‌تفاوتی اخلاقی و تلاش مجدد برای شناسایی عوامل زمینه ساز آن به جهت جلوگیری از شکل گیری این ویژگی در افراد تمرکز یابند. همچنین پیشنهاد می‌گردد که در پژوهش‌های آتی به بررسی درمان‌های مختلف جهت اصلاح بی‌تفاوتی اخلاقی پرداخته شود. لازم به ذکر است که رضایت همه ی افراد شرکت کننده به جهت شرکت در پژوهش کسب شد و به آنان اطمینان داده شد که اطلاعات آنان به صورت محرمانه حفظ خواهد گردید. علاوه بر این موارد، نتایج پژوهش کنونی با منافع هیچ فرد حقیقی یا حقوقی در تعارض نیست و هیچگونه حمایت مالی نسبت به آن صورت نگرفته است.

منابع

- اردکانی، فائزه، اسعدی، سمانه و دهقانی، فهیمه (۱۴۰۰). تحول باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران از نوجوانی تا بزرگسالی در حال ظهور. *فصلنامه روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱۷(۶۷)، ۲۷۰-۲۵۹.
- اسماعیلی، مرجان، حیدری، محمدرضا، مقدم، وحید. (۱۳۹۹). فرایند شکل گیری رفتار غیراخلاقی در کسب و کار: مطالعه موردی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد در بازار اصفهان. *فصلنامه علمی - ترویجی اخلاق*، ۱۶(۴۰)، ۱۴۴-۱۲۷.

- الوندی، حمیرا و صدیق، هلن. (۱۳۹۹). پیش‌بینی بهزیستی اجتماعی و اعتماد اجتماعی از طریق باور به دنیای عادلانه در مراجعین به مراکز مشاوره پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۱۰(۳۷)، ۱-۱۲.
- ایمر، فرشید و گرکز، منصور. (۱۳۹۷). بررسی رابطه‌ی بین سه گانه‌ی تاریک شخصیت و تصمیم‌گیری فرصت طلبانه‌ی مدیران مالی در حسابداری. *بیشرفت‌های حسابداری*، ۱۸(۱۰)، ۲۶۵-۲۹۳.
- بابایی، ابوالفضل، واحدی، شهرام، ایمان زاده، علی و ادیب، یوسف (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت حساسیت اخلاقی بر کاهش مکانیسم بی‌تفاوتی اخلاقی و ارتکاب قلدری نوجوانان. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰(۳۷)، ۱۲۳-۱۳۹.
- بشرپور سجاد، فریور مهران و عبادی متبته. (۱۴۰۰). مدل یابی علی طلاق عاطفی در زنان بر اساس صفات تاریک شخصیت: با نقش میانجی عزت نفس جنسی. *مطالعات زن و خانواده*، ۹(۱)، ۳۷-۵۸.
- بشر پور، سجاد و میری، میرنادر (۱۳۹۷). نقش واسطه‌ای بی‌اشتیاقی اخلاقی در رابطه‌ی بین صفات تاریک شخصیت و استعداد خیانت زناشویی، *مجله روانشناسی*، ۳۲(۳)، ۲۷۱-۲۸۶.
- بهارلو، حوریه، صباحی، پرویز و رفیعی نیا، پروین (۱۳۹۶). مقایسه‌ی سبک‌های اسناد و باور به دنیای عادلانه بین افراد روان‌نچورگرا، برون‌گرا و عادی. *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۱۷(۱)، ۳۵-۵۰.
- رسایی کشوک، زهره، آهی، قاسم و منصوری، احمد (۱۳۹۷). نقش سه گانه‌های تاریک شخصیت در ریسک‌پذیری رفتاری و بی‌تفاوتی اخلاقی دانش‌آموزان پسر. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱۶(۱)، ۸۳-۹۱.
- شریفی، نیره (۱۳۹۸). دینداری و اخلاق کسب و کار در بازار (مورد مطالعه شهر بابل). *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۶(۱۳)، ۱۷۵-۲۰۱.
- شیرازی، محمود، رفیعی پور، امین و ره‌پرداز، فاطمه. (۱۳۹۴). پیش‌بینی جهت‌گیری زندگی با توجه به باور به دنیای عادلانه در دانشجویان دختر. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۱۰(۵)، ۲۵-۳۸.
- صدیقی، دمیرچی، اسماعیل، اسرافیلی تازه کند محمدیه، هاجر و مصباحی، سیدفرید. (۱۳۹۸). الگوی آمادگی به اعتیاد براساس صفات سه گانه تاریک شخصیت و ذهنیت‌های طرحواره‌ای. *اعتیاد پژوهی*، ۱۳(۵۳)، ۱۱۹-۱۳۸.
- عباسی مولید، حسین، فاتحی زاده، مریم، قمرانی، امیر (۱۳۹۲). تأثیر زوج درمانی گلاسر بر افزایش تعهد اخلاقی زوجین، *مجله بصیرت و تربیت اسلامی*، ۱۰(۲۵)، ۵۹-۸۰.
- قادری، مصطفی، سلیمی، مریم و بلند همتان، کیوان (۱۳۹۴). آگاهی و توجه اساتید و دانشجویان نسبت به استانداردهای اخلاق در پژوهش. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۰(۴)، ۸۵-۷۰.
- گل پرور، محسن و جمشیدیان، محمد حسین. (۱۳۹۵). رابطه‌ی مسئولیت‌پذیری اخلاقی و اجتماعی با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه در دانشجویان *فصلنامه علمی-ترویجی اخلاق*، ۱۲(۴۴)، ۹۹-۱۳.

- گل پرور، محسن و واثقی، زهرا. (۱۳۸۹). اسناد تعدیل‌کننده رابطه باور به دنیای عادلانه با واکنش پرخاشگرانه دانش‌آموزان دختر. نشریه تازه‌های علوم شناختی، ۱۲(۴)، ۱-۱۲.
- محمدعینی، زهره، صادقی، جمال، درتاج، فریبرز و همایونی، علی رضا (۱۳۹۹). مدل یابی روابط ساختاری تعارضات والدین و دانش‌آموزان با پرخاشگری: نقش میانجی بی‌تفاوتی اخلاقی. فصلنامه سلامت روان کودک، ۷(۲)، ۴۱-۵۴.
- شریفی نیا، محمد علی و هارون رشیدی، همایون (۱۳۹۸). رابطه صفات تاریک شخصیت و ابرازگری هیجانی با رضایت از زندگی نظامیان. فصلنامه روانشناسی نظامی، ۱۱(۴۱)، ۴۱-۴۹.
- یوسفی رحیم، پیری فائزه. (۱۳۹۵). ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه دوجین کثیف. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۲۲(۱)، ۶۷-۷۶.
- Bandura, A., Barabranelli, C., Carpura, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral engagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364-374.
- Bjärehed, M., Thornberg, R., Wänström, L., & Gini, G. (2020). Mechanisms of moral disengagement and their associations with indirect bullying, direct bullying, and pro-aggressive bystander behavior. *The Journal of Early Adolescence*, 40(1), 28-55.
- Brugués, G., & Caparrós, B. (2022). Dysfunctional personality, Dark Triad and moral disengagement in incarcerated offenders: implications for recidivism and violence. *Psychiatry, psychology and law*, 29(3), 431-455.
- Chávez-Ventura, G., Santa-Cruz-Espinoza, H., Domínguez-Vergara, J., & Negreiros-Mora, N. (2022). Moral Disengagement, Dark Triad and Face Mask Wearing during the COVID-19 Pandemic. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 12(9), 1300-1310.
- Čopková, R., & Šafár, L. (2021). Psychometric Properties of the Slovak Version of Short Dark Triad. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 11(3), 649-666.
- De Caroli, M. E., & Sagone, E. (2014). Belief in a just world, prosocial behavior, and moral disengagement in adolescence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 596-600.
- Devereux, P. G., Miller, M. K., & Kirshenbaum, J. M. (2021). Moral disengagement, locus of control, and belief in a just world: Individual differences relate to adherence to COVID-19 guidelines. *Personality and individual differences*, 182, 111069.
- Desrumaux, P., Gillet, N., & Nicolas, C. (2018). Direct and indirect effects of belief in a just world and supervisor support on burnout via bullying. *International journal of environmental research and public health*, 15(11), 2330.
- Erzi, S. (2020). Dark Triad and schadenfreude: Mediating role of moral disengagement and relational aggression. *Personality and Individual Differences*, 157, 109827.

- Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: a concise measure of the dark triad. *Psychological assessment, 22*(2), 420.
- Gajda, A., Moroń, M., Królik, M., Małuch, M., & Mraczek, M. (2022). The Dark Tetrad, cybervictimization, and cyberbullying: The role of moral disengagement. *Current Psychology, 1*-9.
- Kiral Ucar, G., Donat, M., Bartholomaeus, J., Thomas, K., & Nartova-Bochaver, S. (2022). Belief in a just world, perceived control, perceived risk, and hopelessness during the COVID-19 pandemic: Findings from a globally diverse sample. *Current Psychology, 1*-10.
- Koay, K. Y., Lim, V. K., Soh, P. C. H., Ong, D. L. T., Ho, J. S. Y., & Lim, P. K. (2022). Abusive supervision and cyberloafing: A moderated moderation model of moral disengagement and negative reciprocity beliefs. *Information & Management, 59*(2), 103600.
- Li, X., Lu, H., Wang, H., Zhu, P., & Zhang, J. (2018). General belief in a just world, moral disengagement, and helping propensity in emergencies. *Social Behavior and Personality: an international journal, 46*(11), 1923-1936.
- Lo Cricchio, M. G., Garcia-Poole, C., te Brinke, L. W., Bianchi, D., & Menesini, E. (2021). Moral disengagement and cyberbullying involvement: A systematic review. *European Journal of Developmental Psychology, 18*(2), 271-311.
- Sijtsema, J. J., Garofalo, C., Jansen, K., & Klimstra, T. A. (2019). Disengaging from evil: Longitudinal associations between the dark triad, moral disengagement, and antisocial behavior in adolescence. *Journal of abnormal child psychology, 47*(8), 1351-1365.
- Risser, S., & Eckert, K. (2016). Investigating the relationships between antisocial behaviors, psychopathic traits, and moral disengagement. *International journal of law and psychiatry, 45*, 70-74.
- Wang, J., Wang, Z., Liu, X., Yang, X., Zheng, M., & Bai, X. (2021). The impacts of a COVID-19 epidemic focus and general belief in a just world on individual emotions. *Personality and Individual Differences, 168*, 110349.